

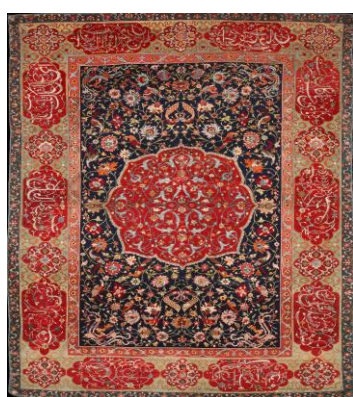
درسنامه درس دهم (مطالعات اجتماعی)

اوضاع اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی ایران در عصر صفوی

تهیه‌کنندگان:

رباب شوکتی زاد و لی لی اصل محمدی ناحیه یک تبریز سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹

زندگی اجتماعی

در دوران صفویه اوضاع اجتماعی و اقتصادی رونق زیادی داشت ؛ چرا که: (۱) حکومت مرکزی قوی و نیرومند وجود داشت. (۲) نظم و امنیت در سراسر کشور برقرار شده بود.

جمعیت ایران در دوران صفویان حدود ۱۰ میلیون نفر بود که به ترتیب شامل

- (۱) کشاورزی
- (۲) دامداری
- (۳) صنایع دستی

شغل روستاییان و کوچ نشینان :
روستاییان (بیشترین جمعیت)
کوچ نشینان می شد.
شهر نشینان (حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد)

ژان شاردن (جهانگرد فرانسوی)

✓ **شاردن** (جهانگرد اروپایی) اوضاع زندگی **دهقانان ایرانی** در زمان صفویه را با **دهقانان اروپایی** مقایسه کرده و می گوید:
وضع دهقانان ایرانی در دوره صفویه به مراتب **بهتر** از وضع دهقانان در مناطق حاصلخیز اروپا بوده است.

فکر می کنید در دوره صفویان شهرنشینی رونق داشت ؟ و چه کسانی در شهرها زندگی می کردند؟

پاسخ : بله ، در دوره صفویه شهرهای بزرگ و آبادی به وجود آمد و شهرنشینی رونق یافت.

شهرنشینان بیشتر **مقامهای حکومتی** ، **نظامیان** ، **روحانیون** ، **بازرگانان** ، **پیشه وران** و **صنعتگران** بودند.

شکوفایی صنعت

در دوران صفویه
کشاورزی
دامداری
صنایع

خشکیبار
پارچه های مخملی و ابریشمی و حریر
قالی های نفیس

شکوفای و پر رونق بود .

✓ **صنعت بافندگی** در کنار **صنعت ابریشم** از صنایع پر رونق ایران بود و با صنعت نساجی اروپا رقابت می کرد.

در دوره شاه عباس اول کارگاههای بافندگی در کدام شهرها وجود داشت؟

- ❖ اصفهان
- ❖ کاشان
- ❖ یزد
- ❖ مشهد
- ❖ استرآباد (گرگان)
- ❖ گیلان

• شاه و اعضای خاندان او بیشتر مالک این کارگاهها بودند.

پارچه مخملی از پارچه های مورد پسند درباریان بود و در آن از نقوش انسان و گیاهان استفاده می شد.

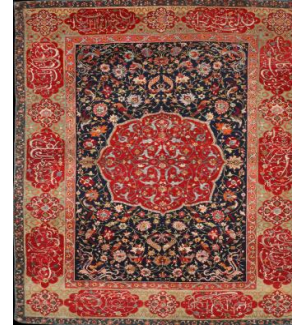
شاه عباس هم برای دادن هدیه به پادشاهان اروپایی از پارچه های بافت کارگاههای اصفهان استفاده می کرد.

پارچه مخملی عصر صفوی

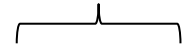
پارچه زربفت مخملی عصر صفوی

قالیچه متعلق به عصر صفوی

صنعتگران ایرانی در برخی صنایع پیشرفت کرده بودند و کالاهای مرغوبی می ساختند؛ از جمله:

جنگ افزار های سنتی

- کمان
- شمشیر
- صابون
- رنگ
- جواهر
- چرم
- چینی
- کاشی

رونق تجارت

فکر می کنید چه عواملی سبب رونق تجارت در عصر صفوی (بخصوص در زمان شاه عباس اول) شده بود؟

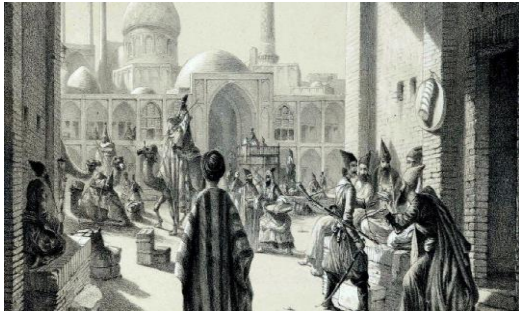
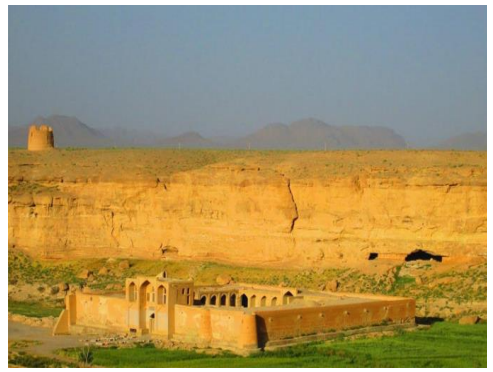
- ۱) یکپارچه بودن سرزمین و وجود نظم و امنیت در سراسر کشور
- ۲) وجود شبکه وسیعی از راهها
- ۳) وجود کاروان سراها در سراسر ایران (اقامت رایگان بازرگانان و مسافران در این کاروان سراها)
- ۴) امنیت راهها
- ۵) رفتار پسندیده ماموران راهداری با مسافران (مورد تحسین جهانگردان واقع می شد).
- ۶) ساخت بازارهای باشکوه (مانند بازار قیصریه اصفهان در میدان نقش جهان)

بازار قیصریه در اصفهان مربوط به دوره صفوی

کاروانسرای ایزدخواست در استان فارس
به جا مانده از دوره شاه عباس اول

رونق تجارت در عصر صفوی

سکه عصر صفوی

۱) عوارضی که از کاروانهای تجاری گرفته می شد.
 ۲) مالیاتی که از کشاورزان و دامداران گرفته می شد.
 ۳) صادرات کالا به کشورهای آسیایی و اروپایی

سه منبع عمده درآمد حکومت صفوی:

اقدامات شاهان صفوی مخصوصاً شاه عباس اول برای گسترش تجارت خارجی :

- ✓ به شرکت های تجاری اروپایی اجازه فعالیت در ایران را دادند.
- ✓ صدها بازرگان از کشورهای اروپایی و آسیایی در پایتخت صفویه به تجارت مشغول شدند.

شاه عباس اول

فکر می کنید پرسودترین کالای صادراتی در آن دوران چه بود؟

صادرات ابریشم بود که در انحصار شاه عباس قرار داشت .

شکوفایی علمی و فرهنگی

شکوفایی علمی و فرهنگی در دوران صفویان ، مدیون تلاش **معماران و مهندسان شهرسازی** بود.

کاخ چهلستون قزوین

مدرسه چهارباغ اصفهان

عظیم و باشکوهی ساختند.

زیرا که
مساجد
مدرسه ها
کاخ ها
پل ها
کاروانسراهای

میدان نقش جهان اصفهان

سی و سه پل اصفهان

علم و آموزش

اقدامات صفویان در زمینه **علم و آموزش** عبارت بود از :

- ۱) پادشاهان و مقامهای کشوری و لشکری ، عالمان بزرگی را از مراکز علمی تشییع در جهان، به ایران دعوت کردند.
- ۲) مدرسه ها و کتابخانه های عظیمی به ویژه در پایتخت های صفویان ساختند
- ۳) پادشاهان و درباریان ، اموال و املاک بسیاری را وقف ساخت مراکز علمی کردند.
- ۴) انواع رشته های علمی (طبیعیات (علوم تجربی) ، ریاضیات ، ادبیات ، فلسفه ، طب ، نجوم) و علوم و معارف دینی (تفسیر ، فقه ، حدیث) را مورد توجه قرار دادند.

شیخ بهایی (از دانشمندان قرن ۱۰ و ۱۱ ق)

از **دانشمندان و عالمان** دوره صفویه می توان به موارد زیر اشاره کرد :

میرداماد

ملاصدرا

شیخ بهایی

علامه
محمد باقر
مجلسی

سازمان علمی و فرهنگی ملل متحد به پاس خدمات شیخ بهایی به علم نجوم ، سال ۲۰۰۹ میلادی را سال (نجوم و شیخ بهایی) نام گذاری کرد.

اگر علاقمند بودید می توانید اطلاعات بیشتری از این بزرگان و دانشمندان که از مفاخر ایران هستند ، به دست بیاورید.

دردوره صفوی چه رشته هایی مورد توجه و چه رشته هایی کم رونق بود؟

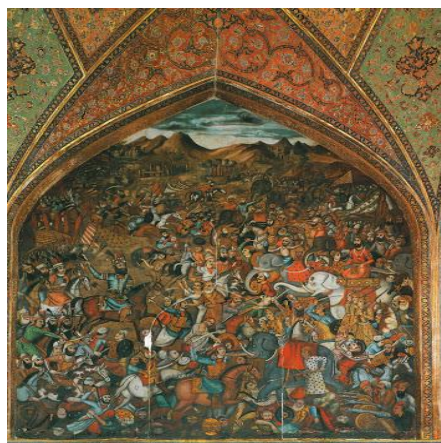
به سبب کم توجهی شاهان صفوی به شاعران ، شعر و ادب فارسی مانند سایر رشته ها پر رونق نبود. (با این وجود، سبک هندی و شاعران بزرگی مانند صائب تبریزی و بیدل متعلق به این دوره هستند.)
 علم تاریخ مورد توجه شاهان بود و افراد زیادی به ثبت و نگارش وقایع تاریخی می پرداختند و کتابهای تاریخی ارزشمندی از این دوره به جا مانده است . (مانند کتاب تاریخ عالم آرای عباسی)

هنر

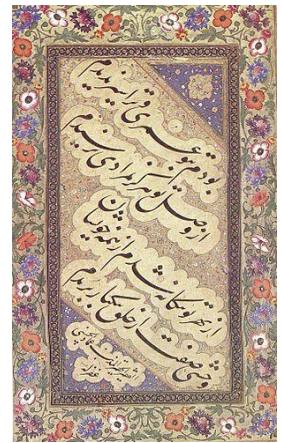
علاقمندان به هنر در دوره صفویه در زمینه های معماری ، نقاشی ، خوشنویسی ، کتاب آرایی ، خاتم کاری شهرت جهانی یافتند.

کاشی کاری مسجد شیخ لطف الله

نقاشی دیوار کاخ چهل ستون

نمونه ای از خط نستعلیق میر عماد قزوینی

جشن ها و آیین ها

فکر می کنید در زمان صفویه چه جشن ها و آیین هایی برگزار می شد؟

- (۱) جشن های باستانی مانند عید نوروز
- (۲) اعیاد اسلامی مانند عید قربان و فطر و غدیر
- (۳) آیین سوگواری امام حسین به شیوه روضه خوانی و سینه زنی و تعزیه

برپایی این جشن ها و آیین ها ، تأثیر مهمی در افزایش همدلی و هم بستگی مردم داشت.

پاسخ فعالیت‌های درس دهم

فعالیت ?

۱- متن را مطالعه کنید:

(الف) سه عامل گسترش تجارت در عصر صفوی را بیان کنید.

(ب) سه منبع عمده درآمد حکومت صفوی را ذکر کنید.

پاسخ:

(الف) ۱) وجود شبکه وسیعی از راهها

۲) وجود کاروان سراها در سراسر ایران (اقامت رایگان بازرگانان و مسافران در این کاروان سراها)

۳) امنیت راهها

(ب) ۱) عوارضی که از کاروانهای تجاری گرفته می شد.

۲) مالیاتی که از کشاورزان و دامداران گرفته می شد.

۳) صادرات کالا به کشورهای آسیایی و اروپایی

فعالیت ?

۲- متن را بخوانید. مراسم جشن و شادی و همچنین تعزیه و عزاداری در عصر صفوی را با روزگار کنونی

از جنبه های مختلف (شیوه برگزاری ، محل جشن و ...) مقایسه کنید.

پاسخ

۱) مراسم جشن ها و شادی ها در گذشته ساده تر برگزار می شد ولی امروزه تجملاتی تر شده است .

۲) مراسم جشن ها غالباً در مکانهای عمومی همچون میدانها و مساجد برگزار می شد تا همه به یک اندازه از مراسم لذت ببرند. ولی امروزه به این صورت نیست و مراسم جشن نوروز در مکانهای عمومی برگزار نمی گردد.

۳) شیوه برگزاری آیین سوگواری امام حسین (ع) همچون امروز به روشهای روضه خوانی و سینه زنی و تعزیه برگزار میشود.

۴) برگزاری آیین عزاداری امام حسین (ع) همچون امروز سبب افزایش همدلی و همبستگی مردم می شد.

مراسم سینه زنی

مراسم تعزیه خوانی

فعالیت

۳- محتشم کاشانی از شاعران و مرثیه سرایان برجسته دوره صفویه است. آیا می دانید مشهورترین شعر او چیست؟

پاسخ

مرثیه جاودانه محتشم کاشانی در سوگ امام حسین (ع)

باز این چه شورش است که در خلق عالم است
باز این چه نوحه و چه عزا و چه ماتم است
باز این چه رستخیز عظیم است کز زمین
بی نفخ صور خاسته تا عرش اعظم است

سوالات مهم درس:

۱) در دوران صفوی حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد مردم درزندگی می کردند. شهرها روستاها

۲) در دوره صفوی به شعر و ادبیات فارسی بسیار توجه می شد. ص غ

۳) من کیستم؟

الف) خوشنویس معروف عصر صفوی هستم که آثار نستعلیق بسیار زیبایی از من بر جا مانده :

ب) جهانگرد و بازرگان فرانسوی هستم که در عصر صفوی به ایران آمدم و دیده های خود را در سفرنامه ام شرح داده ام:

ج) صادرات ابریشم که پرسودترین کالای صادراتی عصر صفوی بود در انحصار من بود:

د) از دانشمندان دوره صفوی بودم که به پاس خدمات من به علم نجوم، سال ۲۰۰۹ را به نام من نامگذاری کردند:

۴) برپایی جشن ها و آیین ها در دوره صفویه چه تاثیری در زندگی مردم داشت؟

۵) الف) دو منبع عمده درآمد حکومت صفوی را بنویسید

ب) دو عامل گسترش تجارت در عصر صفوی را نام ببرید.

۶) برای هر کدام از جشن ها و آیین های زیر که در دوره صفویه برگزار می شد یک مورد مثال بنویسید:

الف) جشن های باستانی:

ب) اعیاد اسلامی:

۷) از مهم ترین کالاهای صادراتی دوره صفویه به دو مورد اشاره کنید.

پاسخ سوالات

۱) شهرها

۲) غ

۳) الف) میر عماد حسنی قزوینی ب) شاردن ج) شاه عباس اول د) شیخ بهایی

۴) سبب افزایش همدلی و هم بستگی مردم می شد.

۵) الف) ۱) عوارضی که از کاروانهای تجاری گرفته می شد. ۲) مالیاتی که از کشاورزان و دامداران گرفته می شد.

ب) ۱) وجود شبکه وسیعی از راهها ۲) وجود کاروانسراها که اقامت بازرگانان و مسافران در آنها رایگان بود.

۳) برقراری امنیت در راهها ۴) رفتار پسندیده مأموران راهداری با مسافران

۵) ساخت بازارهای بزرگ مانند بازار قیصریه اصفهان

۶) الف) جشن نوروز ب) عید قربان ، عید غدیر ، عید فطر

۷) خشکبار - پارچه (مخملی - ابریشمی - حریر) - قالی های نفیس

با آرزوی موفقیت و سلامتی برای همه شما دانش آموزان عزیز و پرتلاش